

Katona Szabó Erzsébet emlékére

Bimbózni kezd hamarosan az aranykert és elkezd illatozni. Az évszakok színskálája mentén tervezte körénk a kertet Erzsébet, úgy, hogy legelőbb a sárga virágok kezdjenek pompázni benne. Az emlékeket őrző titkos zsoboki kert testvérhúga az itteni vegetáció, a Bódisék paradicsomkertjéé, a gyermekkori flóra bontott virágot a gödöllői pázsit fölött, s hajszálgököken át üzen a kalotaszegi éden. És a Tündérkert, Erdélyország szelleme. Az Ezüsterdő, Aranyerdő, Gyémánterdő tája. Mily különös, pedig mennyire magától értetődik, hogy a művészetekkel a marosvásárhelyi Kultúrpalotában került kapcsolatba az iskolásleány, s épp Körösfői-Kriesch Aladár tündöklő muráliáiból sugárzott rá a szívdobbantó pátosz, az elmélyülést segítő meditatív erő s talán a művészinduláshoz oly nélkülözhetetlen melankólia is. A vásárhelyi freskókból, Körösfőiéiből, ki épp itt Gödöllőn volt szomszéd kertmívelő.

A Kert, a Fal, a Tenger. Három korszak Erzsébet művészetében, három fogalom, jelkép, entitás, de egymás után kimondva vagy összeolvasva már egy transzcendens sodrás részei, egy táguló folyamaté melyben a halál legföljebb ideiglenes epizódszerepet kaphat. Térbeli elhelyezkedésük szerint négy kertem van – írta egy kiállítás kapcsán – az otthoni, a GIM kert, a szüleimtől örökölt és a kert, ahol nyugszanak. Ez a négy valójában kettő. Az első a szárazföldi, ahol nap mint nap figyelhette, ahogy a természet át meg átrendezi a színharmóniát az évszakokhoz igazodva, a másik a mélyvízben van – így fogalmazott – az idők legmélyén, akár a tengerfenéken is lehetne. Mert egy végtelen spirituális kert van a tengerek mélyén, kert melyben az örvény az avart mindig fordítva kavarja.

Úgy képzelem, nem a hamarosan nyíló kiállítás járt Erzsébet fejében, vagy nem csak az, hanem már ez a tengermélyi kert is, amikor nagybetegen bár, utolsó művét megalkotta. Puha barnák, mélyülő kékek, megnyugvó, tiszta horizontok. Oldódó aszimmetriák. Tengerszem vagy Tengeröböl. Ölelő vagy befogadó gesztus... egymás tükörképei. Üzenet, talán egy kissé már odaátról, mint gyönyörű három sorosa, mely együtt zeng vele:

*Hold a folyóban
Szemed szomorú tükre
Továbbvándorol*

Kert, Fal, Tenger ... vándormotívumok... persze tudjuk, a Katona Szabó-oeuvre bemutatása korántsem megoldott e felsorolással, s ha a műtermében új életre kelő anyagokat vennénk lajstromba – kárpit, selyem, velúr -, akkor is csak sötétben tapogatóznánk. A témák az anyagok, a technikák a művész mindig újra vágyó alkotói hevületét tükrözték, és hogy az új évezredben a shakespeare-i szonettek merített pergamenrétegeken s áttetsző pauszpapírokon történő kalligrafikus megidézésével újabb műformák felé is nyitott, koránt sem volt meglepő, hisz a költészet már a

pályakezdéstől átlelkesítette életét. „*Make thee another self*” – „Teremts magadnak másik ént”, idézte a X. szonett sorait, és a nyelvek, illetve személyiségek költői-művészi egymásra csúsztatása révén nem csak az alteregójelmezben való virtuális megjelenésben, de az ötszáz éves üzenet személyes átkódolásában is örömét lelte.

A Magyar Művészeti Akadémia nevében búcsúzom, így nem csak az emberről, a barátról, hanem az ismert és elismert, díjakkal s érdemrendekkel kitüntetett alkotóról is kell beszélnem. Gobelin-művészként diplomázott Kolozsvárott, díszlet- és jelmez-majd bábtervezőként kezdte a pályát, aztán a textilművészet minden hagyományos és szokatlan, az autonóm képzőművészettel és az alkalmazott iparművészettel összefonódó ágát végigpróbálva jutott el összetéveszthetetlenül egyéni hangjáig, melyből a népművészet érzékeny, asszociatív továbbgondolása, a történelmi tradíciók tudatos vállalása, az élő természet motívumkincsének értő használata és egy metaforikus költői nyelv lírai, asszonyosan mélyről fakadó hangulatai sejlenek elő. 1983 óta élt Magyarországon, itt Gödöllőn, s rendszeres kiállító volt Európa sőt világszerte. Múzeumok s magángyűjtemények őrzik alkotásait.

A leltárba sorolható, kézzelfogható alkotások mellett van még egy mű, talán a legnagyobb, mely a műkereskedésekben nem vásárolható meg, de amit az itt egybegyűlt kollégák, hívek, barátok mind számontartanak. A közösség, melyet ő hozott létre, s évtizedeken át éltetett. Önzetlenebb lényt nem tudnék mondani. Diákok, művészpálánták, kezdő alkotók s beérett mesterek útját egyengette, s gyakran a magáé helyet kereste nekik a megmutatkozás útjait. Művészársak sokasága vált lélekben gödöllőivé, kikkel megsejtette a génus locit. Közéjük... közétek kell sorolnom magamat is. Köszönet érte. Erzsi!

Eszembe ötlük újra a Nagy Fal. Az egyik főmű. Vajon összeállnak-e még egyszer a világban szétszóródott darabjai. A múzeumok hivatalos műtárgyjegyzékében valószínűleg így szerepel: perforált bőrkollázs, anyaga ez és ez, mérete ennyi meg ennyi, készült itt meg itt, ekkor meg ekkor. Tárgynak nem merném nevezni, úgy hívom inkább kreatúra, a Genézisből vett értelemben, mert ősbibb és személytelenebb a szó, s eszünkbe sem jut róla az emberi fáradtság, amely létrehozta. Hajlamosak vagyunk azt hinni, öröktől fogva létezik és kitart majd az idők végezetéig. A sárgák, barnák, okkerek, vörösek tragikus atavizmus ma is kísérti az emlékezőt. Valahányszor megálltam előtte, megérintett egy különös paradoxon. Ez a mű, ez a pontos téri kiterjedéssel rendelkező háromdimenziós képlet valójában az időben létezett. Vagy inkább az időtlenségben. Élő, amorf időszakokból lett összefércelve, ahogyan az örökkévalóság is a széttöredezett időcserepekből rakódik egybe. Talán közelebb jutottunk volna a megértéséhez, ha nem a természettudomány szabályai, hanem a metafizika mentén közeledünk hozzá, mert sejtettem, s éreznie kellett mindenkinek, aki állt előtte; bármily közelre kerül, mégis végtelen távol lesz tőle, s biztos tudható, ami ott, a fal túlsó oldalán történik meg, valószínűbb az innenső világnál. Bárhol is álltunk Katona Szabó Erzsébet Fala előtt, a várakozás és az emlékezés határpontján voltunk, a múlt és a jövő koordináta rendszerében, vágynak,

reményeink, elfojtásaink szálkeresztjében. Hic et nunc – mormoltuk, de csak jobbra és balra tekintünk, holott a rejtély odaát volt, ahonnan nem tért meg utazó. Nem igaz, hogy vissza nem foly az időnek árja, csak a Nagy Fal innenső oldalán állók hihetik így. Óriás palindróma az idő, föl-le jár előttünk, mint az inga. Vigasztal, de inkább bizonyosságul hadd olvassak föl két rövid verset – szimmetrikus haikut – Erzsébettől.

Ki áll ott kedves

Kihunyt szemmel a FAL előtt

Álmodva jövőt?

Ki áll ott kedves

Égő szemmel a FAL mögött

Álmodva múltat?

Erzsi, pihenj békében!